

ПОРАКА

Гласило на Републичкиот центар за поддршка на лица со интелектуална попреченост Број 1 година XXIV

Скопје,
март 2011 г.

СОДРЖИНА

2 страна

Програмски активности во 2011 г.

3 страна

ЕУ ја ратификуваше Конвенцијата

5 страна

ПОРАКА: Отворете ги прозорците кон општина без дискриминација

6 и 7 страна

Нови партнерства на РЦПЛИП - ПОРАКА

8, 9 и 10 страна

Синдикатите и движењето за попреченост

11 страна

Сексуално, репродуктивно здравје и права

12 и 13 страна

Социјални активности на дневниот центар - ПОРАКА Скопје

13 страна

Креирање на локален акционен план во општина Радовиш

14 страна

- Активности на ЦПЛИП - ПОРАКА Радовиш

- Крвен тест за Даунов синдром

15 страна

Емоциите бараат паралелен развој на интелигенцијата и на моториката

16 страна

Наша страница

"ПОРАКА"

Гласило на Републичкиот центар за поддршка на лица со интелектуална попреченост - ПОРАКА
Гласилото излегува секои 3 месеци

Главен и одговорен уредник:

Виолета Димоска

Уредувачки одбор:

Василка Димоска

Владо Крстовски

Маја Гаџоска

Графичко обликување и печат:

Дата Понс, Скопје

Тираж 1.000 примероци

Март 2011 год. Број 1, год. XXIV

Адреса на РЦПЛИП - ПОРАКА:

"Орце Николов" бр. 122, 1000 Скопје;

тел.: 329 69 61; факс: 329 69 60

E-mail: poraka@t-home.mk

Web: www.poraka.org.mk

Според Министерството за култура на РМ, со одлука 07-2613/2, за гласилото ПОРАКА се плаќа повластена даночна стапка од 5%.

Дадените согледувања и употребуваната терминологија во одредени написи од одредени автори не го одразуваат официјалното мислење и ставови на РЦПЛИП - ПОРАКА.

Програмски активности на РЦПЛИП – ПОРАКА во 2011 година

Републичкиот центар за поддршка на лица со интелектуална попреченост – ПОРАКА во 2011 година продолжува со реализација на активностите кои произлегуваат од поставените цели и принципи на делување.

Една од основните активности на РЦПЛИП – ПОРАКА е одржување, развивање и унапредување на работата во дневните центри РЦПЛИП – ПОРАКА и во 2011 година ќе продолжи да лобира за воведување на регулаторни механизми кои ќе обезбедат еднаков пристап на граѓанскиот сектор во областа на пружање на услуги од социјална заштита, преку лиценцирање и склучување на договор за партнерски односи и финансирање на активностите во дневните центри. Истовремено ќе продолжи со иницирање на локалната самоуправа, со цел активно да учествува во процесот на одржливост и отворање на нови сервисни служби, согласно Законот за локална самоуправа. Во 2011 година, РЦПЛИП – ПОРАКА ќе продолжи со активностите за промовирање на нови сервисни служби за поддршка на лицата со интелектуална попреченост (мал групен дом или сервисна служба за самостојно живеење), ако се исполни основниот предуслов - добивање на поддршка од МТСП, со јасно договорени улоги и обврски.

Унапредувањето на законските можности во однос на правата на лицата со интелектуална попреченост е редовна активност на РЦПЛИП – ПОРАКА. И оваа година особено внимание ќе се посвети на процесот на ратификација на Конвенцијата за правата на лицата со попреченост и Опциониот протокол, како исклучително значаен документ кој има правно-обврзувачки карактер за државите кои ќе го ратификуваат.

Во текот на 2011 година, РЦПЛИП – ПОРАКА ќе продолжи со спроведување на активности за подигнување на јавната свест во однос на потребите и правата на лицата со интелектуална попреченост и нивните семејства. Дел од активностите кои ќе бидат спроведувани во текот на 2011 година се продолжение на кампањата за промоција на потребата од итно ратификување на Конвенцијата на ОН "Правата да станат реалност!" која РЦПЛИП – ПОРАКА ја реализираше во текот на 2010 година. Исто така, дел од активностите кои ќе бидат спроведувани во текот на 2011 година се продолжение на кампањата за превенција од злоупотреба и насилство врз лицата со интелектуална попреченост "Животот како безбедна авантура".

Во текот на 2011 година, РЦПЛИП – ПОРАКА ќе продолжи со активности во однос на локалните акциони планови за унапредување на положбата на лицата со попреченост во Охрид, Куманово и Винаца, каде фокус ќе биде ставен на поддршка на координативните тела во општините за ефективно имплементирање на локалните акциони планови. Истовремено, ќе продолжи со активностите за развивање на локален акционен план во општина Радовиш, каде процесот започна во текот на втората половина на 2010 година. Исто така, ќе се бараат можности за проширување, односно започнување на активности за креирање на локални акциони планови и во други општини.

Во 2011 година, РЦПЛИП – ПОРАКА ќе продолжи со активностите за координација, стручно-методолошката поддршка и зајакнување на капацитетот на локалните организации. Исто така, ќе продолжи со реализација на спортско-рекреативните активности за корисниците на дневните центри на РЦПЛИП – ПОРАКА, како и со соработката што ја има воспоставено на меѓународно ниво и ќе земе учество во реализацијата на заеднички иницијативи, активности и проекти кои ќе произлезат од членувањето во асоцијациите. Уште една континуирана активност која ќе се спроведува во 2011 година е издавачката и информативната дејност.

Програмата за работа на РЦПЛИП – ПОРАКА за 2011 година е отворена и може да се надополнува во текот на нејзината реализација.

Активности на Европската унија

Значаен чекор за секторот за попреченост: Европската унија ја ратификуваше Конвенцијата на Обединети нации за правата на лица со попреченост

На 23 декември 2010 година, Европската унија ја ратификуваше Конвенцијата на ОН за правата на лицата со попреченост, што претставува прв пат Европската унија да стане потписник на меѓународен договор за човекови права. Уште позначајно е што Европската унија е првата меѓународна организација што формално станува потписник на конвенцијата на ОН. За Европската унија тоа значи обезбедување дека сите закони, политики и програми на ниво на ЕУ се во согласност со одредбите на Конвенцијата во однос на правата за лицата со попреченост во рамките на надлежностите на ЕУ. Тоа е првиот договор за човекови права што го ратификува Европската унија во целина. Веќе беше потпишан од сите 27 држави членки, а е ратификуван од 17. Конвенцијата се стреми да обезбеди дека лицата со попреченост ги уживаат своите права на еднаква основа со сите други граѓани.

Министерот за правда на ЕУ ратификацијата ја опиша како “пресвртница во историјата на човековите права”, и се заблагодари на Белгиското претседателство со Европската унија за помошта при процесот на ратификација. “Конвенцијата на ОН ги унапредува и заштитува човековите права и основните слободи на лицата со попреченост. Во ноември комисијата ја претстави Стратегијата за попреченост на ЕУ за следните десет години: конкретни мерки со конкретни временски рамки за имплементирање на Конвенцијата на ОН”, рече Рединг. “Сега ги повикувам сите останати држави членки кои се уште не ја ратификувале Конвенцијата, тоа да го сторат во најскоро време. Наша заедничка одговорност е да осигураме дека лицата со попреченост не се соочуваат со дополнителни пречки во нивниот секојдневен живот”.

Движењето за попреченост ја поздравува историската ратификација

Ова претставува голема промена во политиката кон применување на човековите права за сите Европејци и ставање на попреченоста на врвот од агендата за човекови права. Јанис Вардакастанис, Претседател на Европскиот форум за попреченост, нагласи: “Европската унија не само што направи голем чекор во својата историја, туку и испраќа позитивен сигнал до државите членки кои се уште не ја ратификувале Конвенцијата: сега е време да се обврземе за правата на лицата со попреченост.” Во Европската унија, повеќе од 80 милиони лица имаат попреченост, претставувајќи 15% од жителите од 27-те земји. 11 од 27-те држави членки треба да го ратификуваат договорот. Движењето за попреченост ја признава клучната улога на Белгиското Претседателство кое се обврза на ратификација на Конвенцијата на ОН и успеа во тоа.

ЕАСПД го поздравува овој значаен политички чекор кон поголема еднаквост за лицата со попреченост во Европа овозможен преку високо квалитетни системи и сервиси за поддршка.

“Ратификацијата на Конвенцијата на ОН за правата на лица со попреченост од страна на ЕУ претставува позитивен знак за секторот на попреченост и социјалните и здравствените сервисни служби. Јасно ја покажува политичката волја и посветеност на Европската унија да обезбеди целосно уживање на човековите права на лицата со попреченост”, рече Лук Зелдерло, генерален секретар на ЕАСПД. “Оваа јасна заложба на Европската унија сигурно ќе ги поттикне оние држави членки кои се уште не ја ратификувале Конвенцијата на ОН да ги преземат потребните чекори. Понатаму, усогласувањето на Европското законодавство и политиките со Конвенцијата на ОН, како на пример легислативата за Државна помош и Јавни набавки или програмите за структурните фондови, треба да им помогнат на државите членки правилно да го имплементираат овој инструмент за човекови права. Исто така, ќе им помогне на европските институции да ги гарантираат еднаквите можности за сите и целосна пристапност на нивните тела, инфраструктура и информации.”

Следниите чекори за да се обезбеди успехот на имплементацијата

Прво, Конвенцијата на ОН вели дека секоја држава потписничка на Конвенцијата треба да воспостави главна точка за координација на имплементацијата. На Европско ниво, конкретна акција за која повикуваат активистите за човекови права како следен чекор е назначување на канцеларијата на Генералниот секретар на Европската комисија за да се осигура дека попреченоста е вклучена во сите редовни текови. Европското движење за

Активности на Европската унија

попреченост го повикува новодојденото Унгарско претседателство активно да работи на имплементација во првите месеци од 2011 година. Овој потребен чекор ќе ги подобри животите на милиони европски граѓани со попреченост. Второ, Европското движење за попреченост ја нагласува важноста од вклучување на граѓанските организации во имплементацијата на договорот. Конвенцијата стапи на сила на 22 јануари.

Како ги обврзува државите членки и ЕУ?

Сите институции на Европската унија сега ќе треба да ги вклучат вредностите на Конвенцијата во сите политики кои се во нивна надлежност обезбедувајќи вклучување на попреченоста во редовните текови: од транспорт до вработување и од информатички и комуникациски технологии до развојна соработка. Исто така подразбира дека ќе треба да ја прилагодат пристапноста на нивните згради, нивната политика за вработување и комуникација.

Девет суштински меѓународни инструменти за човекови права

Постојат девет суштински меѓународни договори за човекови права на ниво на ОН. Конвенцијата на ОН за правата на лицата со попреченост која стапи на сила во мај 2008 година, е првата Конвенција на Обединетите нации која специфично е поврзана со правата на лицата со попреченост; таа стана реалност во голема мера поради активната мобилизација на оние кои учествуваа во преговарењето за текстот. За ЕДФ, тоа претставува историско постигнување во борбата против кршењата на човековите права на лицата со попреченост.

10 од 27 држави членки на ЕУ треба да ја ратификуваат Конвенцијата. Тоа се Бугарија, Кипар, Естонија, Финска, Грција, Ирска, Луксембург, Малта, Холандија и Полска (иако сите ја потпишаа). Помеѓу европските земји кои бараат членство во ЕУ, Босна и Херцеговина, Хрватска, Црна Гора, Србија и Турција ја ратификуваа Конвенцијата, додека Албанија, Македонија, Исланд и Косово се уште не ја ратификувале.

Ова е само почеток

Додека го поздравуваме ратификувањето на Конвенцијата од страна на Европската унија, како почеток на нови врски помеѓу Европската унија и Обединетите нации, ЕДФ ги изразува следните загрижености:

“Жалиме за усвоената резерва од страна на Советот да го исклучи вработувањето на лицата со попреченост во вооружените сили од делокружјето на Конвенцијата. Ги повикуваме другите држави членки исклучиво од целиот свет да се приклучат на оваа резерва со цел да се избегне поставување на ризичен преседан низ целиот свет,” нагласи Доната Виванти, заменик претседател на ЕДФ.

Доцнењето во процедурата за приклучување на ЕУ кон Опциониот протокол е штетно за граѓаните. Согласно

на овој текст Европските жители можат да ги бараат своите права според Конвенцијата доколку тие не се дозволени од страна на националните судови. Ова доцнење, исто така значи дека Комитетот на ОН може се уште да не иницира процедури за истрага во Европа во однос на кршење на правата на лицата со попреченост. ЕДФ сака да се осигура дека следното претседателство со ЕУ ќе работи на ратификување на Опциониот протокол.

Досега, Конвенцијата за правата на лица со попреченост ја потпишале 147 држави, а ја ратификувале 99 држави. Опциониот протокол на Конвенцијата за правата на лица со попреченост го потпишале 90 држави, а го ратификувале 61 држави.

Република Македонија остава последна земја во регионот која се уште не е ратификувана Конвенцијата за правата на лица со попреченост и нејзиниот Опциониот протокол.

Извадок од говорот на Министерот за надворешни работи на РМ, г-дин Антонио Милошоски, на 16-тата Сесија на Советот за човекови права при Обединети нации.

г-дин Антонио Милошоски
Министер за надворешни работи на РМ

“... Г-дин заседавач, Дами и Господа,

На крајот, но не и помалку значајно, би сакал да ве информирам дека Република Македонија ја претстави својата кандидатура за место во Советот за човекови права во мандатот 2013–2016 година.

Нашите главни приоритети за промоција и заштита на човековите права на меѓународно ниво се: понатамошно унапредување и развој на меѓународните норми за човекови права, како една од централните активности во рамките на Обединетите нации; придонес за промоција на човековите права во целиот свет преку поддршка на иницијативи за усвојување на документи кои се однесуваат на унапредувањето на човековите права и слободи на најранливите категории; унапредување на правата на жените; унапредување на правата на детето и зголемена соработка со сите механизми за човекови права на Обединетите нации.

Република Македонија е потписничка на сите главни меѓународни инструменти за човекови права. Во 2011 година, Република Македонија ќе ја ратификува Конвенцијата на ОН за правата на лица со попреченост и Опциониот протокол на Конвенцијата, како и Конвенцијата на ОН за заштита од сите облици на присилно исчезнување. ...”

Партнерство на РЦПЛИП - ПОРАКА

Заеднички настан на РЦПЛИП – ПОРАКА, Здружението “Отворете ги прозорците” и Општина Карпош

ПОРАКА: Отворете ги прозорците кон општина без дискриминација

Британскиот совет во 2009 година започна со програма наречена Активни граѓани. Главната цел на програмата е да им пружи поддршка на учесниците да преземат позитивна акција за општествена промена. Позитивната акција може да вклучува активности за вмрежување, подобрување на соработката, личен развој и интеркултурен дијалог. Оваа програма се спроведува во 20 земји во Европа и во 8 земји во Африка и Азија. Во Македонија програмата се спроведува во два дела. Од ноември 2010 до март 2011 година се реализираше вториот дел од оваа програма каде на покана од Британскиот совет со свој претставник беше вклучен и Републичкиот центар за поддршка на лица со интелектуална попреченост – ПОРАКА. Во овој период претставници од општините, наставници од основните училишта и претставници од граѓанскиот сектор на три различни модули посетуваа обука за темите Активни граѓани и Еднаквост и разноликост. Од учесниците на обуките се очекуваше активна взаемна соработка и пренесување на стекнатите знаења во самата општина. За таа цел, поделени во тимови по тројца учесници, секој тим изготви проектна активност која беше разгледувана и одобрена од страна на Британскиот совет. Претставниците на РЦПЛИП – ПОРАКА, Здружението “Отворете ги прозорците” и Општина Карпош сочинуваа еден тим.

Во таа насока Републичкиот центар за поддршка на лица со интелектуална попреченост – ПОРАКА, Здружението “Отворете ги прозорците” и Комисијата за еднакви можности на жените и мажите при Општина Карпош одржаа заедничка манифестација под мотото: “ПОРАКА: Отворете ги прозорците кон општина без дискриминација”.

Главната цел на овој настан беше да се прикаже дискриминацијата што лицата со попреченост и нивните

семејства ја искусуваат во секојдневниот живот, предрасудите, стереотипните однесувања и штетните практики на системот во општеството но и на граѓаните воопшто. Истовремено, и подигнување на јавната свест, вклучувајќи и на ниво на семејството, во однос на лицата со попреченост, промовирање на почитта за правата и достоинството на овие лица и нивните семејства, како и за свесноста за нивните способности и придонеси.

Овој настан кој беше проследен од стотина ученици, нивните родители, корисници на услугите на Дневниот центар на РЦПЛИП – ПОРАКА во Скопје и на “Отворете ги прозорците” и нивните родители, како и заинтересирани граѓани на Општина Карпош, го отвори Градоначалникот г-дин Стевчо Јакимовски, кој воедно беше и покровител на манифестацијата.

Програмата на оваа манифестација беше составена од театарска претстава “Отворени прозорци”, напишана и одиграна од ученици од СУГС “Никола Карев”, а потоа Јована Тренчевска, советник во Одделението за родова рамноправност при Министерството за труд и социјална политика го презентираше Законот за спречување и заштита од дискриминација. Свое излагање имаше д-р Василка Димоска, Програмски менаџер во РЦПЛИП – ПОРАКА која говореше за различните видови на дискриминација со кои се соочуваат лицата со интелектуална попреченост, како и Владимир Лазовски, Извршен директор на Здружението “Отворете ги прозорците” кој исто така даде своевидување во однос на дискриминацијата кон овие лица.

Настанот побуди голем интерес кај граѓаните кои изразија задоволство и побараа и во иднина да се организираат вакви настани со кои јавноста ќе може да се едуцира, а со тоа да се придонесе за подигнување на свеста во однос на маргинализираните групи на граѓани во заедницата.

Нови партнерства на РЦПЛИП - ПОРАКА**Меѓународна конференција “Иновативни пристапи во работата со деца со попреченост: Искуства од Киргистан и меѓународни искуства”**

Организацијата HelathProm во партнерство со Министерството за социјална заштита на населението на Киргистан, Асоцијацијата на родители на деца со попреченост - АРДИ и невладината организација “Шола Кол”, а во соработка со Handicap International, ICCO и Коалицијата “За демократско и граѓанско општество”, организираа меѓународна конференција “Иновативни пристапи во работата со деца со попреченост: Искуства од Киргистан и меѓународни искуства”.

Конференцијата беше одржана во хотел “Ак Кемс” во Бишкек - Киргистан во периодот од 1-ви до 3ти март 2011 година, а беше поддржана од Сорос – Киргистан преку програмата Исток – Исток: партнерства без граници, од GTZ и од Big lottery fund.

На конференцијата учествуваа преку 150 учесници - претставници на организации и институции од 13 држави, вклучувајќи ја Република Македонија. На покана на организаторите, а со поддршка од Фондацијата Институт Отворено Општество Македонија и Фондацијата Сорос – Киргистан преку програмата “Исток – Исток: партнерства без граници”, на конференцијата учествуваа четири претставници на Републичкиот центар за поддршка на лица со интелектуална попреченост – ПОРАКА.

Целта на конференцијата беше да се презентираат и дебатираат различни иновативни пристапи во работата со децата со попреченост во Киргистан и во земјите кои беа застапени на конференцијата, да се овозможи размена на практични искуства во одредени области и прашања поврзани со грижата и заштитата на децата со попреченост. Исто така, учесниците да се запознаат со тековните политики и програми во однос на обезбедувањето на сервисни служби за лица со попреченост, како и да се воспостават нови партнерства и можности за вмрежување и размена на искуства и знаење помеѓу организациите и институциите кои учествуваа на конференцијата.

Фокусот на конференцијата беше насочен врз децата со интелектуална попреченост и нивните семејства. Конференцијата ја карактеризираше добрата организација, интересни презентации и високото ниво на дискусии и дебати, особено од страна на претставниците на родителски асоцијации од Киргистан, кои целосно го искористија меѓународното присуство за да се информираат за новите текови во однос на заштитата на децата со интелектуална попреченост.

Во текот на конференцијата, на пленарните сесии и на работилниците беа опфатени речиси сите значајни области за децата и лицата со попреченост: рана интервенција и ран третман, образование (специјално и инклузивно), потребата од социјални сервисни служби, здравствена заштита и рехабилитација, социјална заштита и социјални права, деинституционализација, пристапност и достапност итн.

Пленарните сесии овозможува презентирање на моменталните состојби во споменатите области, со осврт на владините политики и невладините иницијативи во регионот на Централна Азија, како и на добрите практики од Македонија, Латвија, Казахстан, Русија, Велика Британија и Таџикистан. Во работилниците подетално се споделуваа практичните искуства и проблемите со кои се соочуваат самите лица со попреченост, нивните родители и нивните организации, и се бараа можни решенија за надминување на неповолните состојби и зголемување на поддршката на семејствата.

Претставниците на Републичкиот центар за поддршка на лица со интелектуална попреченост – ПОРАКА активно учествуваа на конференцијата, вклучувајќи учество во официјалното отварање, презентации на пленарни сесии и работните групи на следните теми: “Добрите практики во земјите учеснички”, “Улогата на невладиниот сектор во поддршка на семејства со деца со попреченост”, “Социјални сервисни служби за поддршка на лицата со интелектуална попреченост и нивните семејства: Искуства од Македонија”, “Развивање на ефективни мрежи за заштита на правата на лицата со попреченост”, со што придонесоа за остварување на целите на конференцијата.

“Исток - Исток: партнерства без граници”

Презентациите побудија интерес кај учесниците, па во дискусиите, како и во неформалниот дел на конференцијата, тимот на РЦПЛИП – ПОРАКА подетално ги споделуваше своите искуства.

Во завршната сесија, учесниците ги одредија основите точки на препораките од конференцијата. Беше формирана работна група која ќе работи на Декларација со заклучоци и препораки од оваа меѓународна конференција, кои во текот на март 2011 година ќе бидат доработени и официјализирани како конкретен резултат од конференцијата.

Со поддршка од Фондацијата Институт Отворено Општество Македонија и Фондацијата Сорос – Киргистан преку програмата “Исток – Исток: партнерства без граници”, РЦПЛИП – ПОРАКА во април 2011 година ќе биде домаќин на група од 12 претставници на невладини организации од Киргистан, Таџикистан и Казахстан, кои ќе дојдат во Р. Македонија на студиски престој. Оваа програма е добра можност за споделување на искуства помеѓу земји од различни региони, со цел да се унапреди работата и правата за лица со интелектуална попреченост, но и за работа на заеднички проекти.

Нови партнерства на РЦПЛИП - ПОРАКА

Усогласени заклучоци од Симпозиумот и работилницата на Фондацијата на Светска унија на хендикепирани лица

Усвоени од Конференцијата на претставниците, 6-ти март 2011 година

Конференцијата на претставниците,

Кои се собраа на Симпозиумот и работилницата на Светската унија на хендикепирани лица во WOW хотелот во Истанбул, помеѓу 4 – 6 март 2011 година, што беше координиран од Турското министерство за надворешни работи, а организиран од Светската унија на хендикепирани лица Национална платформа за лица со попреченост и реализиран од Генералниот секретаријат на Светската Фондација на хендикепирани лица (WHF), на кој беа поканети 194 претставници на 138 НВОи од 43 земји со цел да се промовира меѓународната соработка во однос на прашања од областа на попреченоста и човековите права преку воспоставување на нова меѓународна унија што би се формирала со заеднички напори на НВОи и да се формира единствена мрежа на движењето за попреченост од земји со различни нивоа на институционален и технолошки развој и различни нивоа на учество на лицата со попреченост во социјалниот и работниот живот.

Земајќи ја предвид важната улога на унапредувањето и зајакнувањето на светското движење за попреченост преку воспоставување на посилни врски помеѓу северната, јужната, источната и западната хемисфера, и вклучувајќи ги и неразвиените и развиените земји,

Верувајќи дека придонесот на НВОи кои сакаат да ги споделат искуствата и да го пренесат знаењето за зајакнување на светското движење за попреченост е можен и незаменлив,

Одбикако ги оценија забелешките и предлозите на претставниците за време на затворањето на работилниците,

За таа цел заклучува дека:

1. Ќе се формира нова меѓународна унија од НВОи кои ќе ги здружат напорите и силите и ќе формираат единствена мрежа на движење за попреченост од земји со различни нивоа на институционален и технолошки развој и различни нивоа на учество на лицата со попреченост во социјалниот и работниот живот.
2. Првото Генерално собрание на новата меѓународна унија ќе се одржи на 3-ти октомври 2011 година, со цел да се формира Унијата.
3. Ревидираните текстови на Нацрт Статутот и правилниците на Унијата согласно забелешките и предлозите дадени за време на работилниците ќе бидат испратени до учесниците најдоцна до 30-ти април 2011 година со цел да се добијат дополнителни забелешки и предлози.
4. Учесниците кои сакаат да ги споделат своите идеи и мислења за нацрт текстовите ќе ги испратат истите до 30-ти мај 2011 година.
5. Англиското име на Унијата ќе се промени, а новото име ќе биде предложено од учесниците.

Гореспоменатите одлуки ќе бидат спроведени од страна на Генералниот секретаријат на WHF.

Активности на ЕДФ - European Disability Forum

СИНДИКАТИТЕ И ДВИЖЕЊЕТО ЗА ПОПРЕЧЕНОСТ: ЗАЕДНО ЗА ПОИНКЛУЗИВЕН ПАЗАР НА ТРУДОТ

Синдикатите и организациите на лица со попреченост на 10 и 11 март 2011 година, се собраа во Брисел на заедничка конференција, за време на одржувањето на Советот за конкурентност. Европските граѓани се соочуваат со неколку потешкотии особено кога е во прашање пристапот до квалитетно вработување. За да се избегне заобиколувањето на социјалните прашања од императивите на економијата, организациите веруваат дека е потребно да се развие силен повратен одговор. Исполнување на целта, стапка на вработеност од 75% до 2020, бара да се земат предвид лицата со попреченост кои претставуваат 15% од работното население во ЕУ. Рамковниот договор за инклузивни пазари на трудот, потпишан од Европските социјални партнери на 25-ти март 2010 стана клучен инструмент за постигнување на целите од Стратегијата 2020 на ЕУ.

Автономен договор: бизнис секторот и организација за човекови права ја промовираат социјална Европа

Европската конференција на синдикати (ЕКС) и Европскиот форум за попреченост (ЕДФ) ги прифаќаат постигнувањата во Европската унија во последните години, но сепак, тие истакнуваат дека се уште има многу да се **работи со цел инклузивниот и пристапен пазар на трудот да стане реалност**. Особено тие се спротивставуваат на намалувањето на социјалните буџети, несигурноста на работните места и зголемувањето на невработеноста, цела ситуација влошена со економската и финансиската криза која влијае врз најранливите граѓани како што се лицата со попреченост. Ова е пораката истакната од Ласло Андор, Комесарот на ЕУ за вработување, социјални работи и инклузија, кој беше вклучен во конференцијата. Тој додаде дека јасната заштита на ранливите групи треба да се реструктурира во буџетските одлуки и дека Европскиот социјален фонд е исто така на располагање за да помогне во поттикнување на работни места и подобрување на сервисните служби за вработување во државите членки. Г-дин Андор истакна дека успешните мерки за поттикнување на инклузивни пазари на трудот бараат конструктивна соработка и отворен дијалог меѓу сите чинители.

За време на конференцијата, **Комесарот Андор ја нагласи својата заложба за обезбедување дека правата на лицата со попреченост се земени предвид во сите аспекти на Европската стратегија 2020 на ЕУ, како на Европско, така и на национално ниво.**

Јанис Вардакастанис, претседател на ЕДФ, истакна дека *“синдикатите и организациите на лицата со попреченост треба да имаат нов договор и нов фронт на сојузништва”* со цел да се промовираат правата на лицата со попреченост.

Социјалните партнери и организациите на лица со попреченост предложија мерки и заеднички иницијативи за да се направат ефективни одредбите од Конвенцијата на ОН за правата на лица со попреченост, особено за член 27 кој се однесува на вработувањето, како и на **рамковен договор за инклузивни пазари на трудот**.

Претседателот на Европскиот економски и социјален комитет, **Стафан Нилсон**, ја поздравил оваа намера и ја потврди својата поддршка за иницијативите во овој поглед.

Следни чекори

За да се постигнат овие заеднички цели, двете организации се обврзаа и се согласија дека е потребно да се продолжи со дијалогот и да се зајакне нивната соработка за да *“се избегне штедливите мерки да имаат понајтамошно негативно влијание врз лицата со попреченост кои се една од најранливите групи во време на криза”*, како што истакна **Џон Монкс**, Генералниот секретар на Европската конфедерација на синдикати.

Како резултат на конференцијата, едногласно беше усвоена заедничка декларација за

“Пристап до вработување и обука за лицата со попреченост: право кое се уште треба да се стекнува”

Во врска со активностите за “2010 – Европска година за борба против сиромаштијата и социјалното исклучување”, Европскиот форум за попреченост и Европската конфедерација на синдикати организираа

Активности на ЕДФ - European Disability Forum

заедничка конференција во Брисел на 10 и 11 март 2011 година со поддршка на Европската комисија и Европскиот економски и социјален комитет за пристап до вработување и обука за лицата со попреченост. Учесниците од двете организации прво ја анализираа ситуацијата и развитоците од претходниот состанок одржан во Лисабон од 26 до 28 октомври 2007 година па наваму.

Значајни развитоци, дури иако има уште многу да се работи

Благодарение на реализираните активности во изминатите години од страна на двете организации, особено од нивниот последен состанок, постигнат е напредок кој за многу нуди охрабрувачки знаци дека ситуацијата на лицата со попреченост во поголема мера ќе се зема предвид, особено во однос на пристапот до вработување и вокациона обука и/или нови можности на ова поле. На пример, во ноември 2010 година, Комисијата го обелодени Акциониот план на ЕУ за лицата со попреченост кој ги поставува иницијативите што ќе се преземаат во следните 10 години (до 2020). Воедно објавија дека во 2012 година ќе се предложи “Европски акт за пристапност”.

Понатаму, на 23 декември 2010 година Европската унија ја ратификуваше Конвенцијата на ОН за правата на лица со попреченост, со нејзините одредби поврзани со вработувањето на овие лица.

Членот 26 од Повелбата за Основните права на Европската унија го признава правото на лицата со попреченост на “бенефит од мерки наменети за да ја обезбедат нивната самостојност, социјална и окупациона интеграција и учество во животот на заедницата.” Следејќи ја ратификацијата на Договорот за функционирање на Европската унија (Лисабонскиот договор), оваа Повелба стана правно обврзувачка.

Воедно, тука е и Европската стратегија за попреченост 2010 – 2020 наменета првенствено да им ги обезбеди на лицата со попреченост средствата и изворите што им се потребни за да ги уживаат нивните права на еднаква основа со другите граѓани и да се отстранат препреките со кои се соочуваат во секојдневниот живот. Исто така е наменета да придонесе за практична примена на одредбите од Конвенцијата, како на ниво на ЕУ така и на национално ниво. Стратегијата ги поддржува и ги дополнува мерките преземени од државите членки во однос на попреченоста, за што тие се првенствено одговорни.

На 25-ти март 2010 година, социјалните партнери го потпишаа договорот за “инклузивен пазар на трудот” под покровителство на европскиот социјален дијалог.

Други иницијативи, пак, се блокирани во Советот, како на пример, предлогот за директива издадена од Комисијата во 2008 година и подготвени да ја шират правната заштита против дискриминација во други области покрај вработувањето. Сепак, предлогот не е прифатен од сите држави членки.

Неоспорно останува фактот дека постои зголемена свесност на Европско ниво и во повеќето држави членки.

Сепак, останува уште многу да се направи ....

Прво, поради кризата ...

И покрај привидните смирувачки разговори за наводните “излези од кризата” често користени за да се оправда или да се наметне прифаќање на намалувањата на буџетите, кризата продолжува ... И, како и секогаш, првите што губат се лицата кои се сметаат за се поранливи, кои во никој случај не се виновни!

Кризата особено се карактеризира со:

- **Намалување на социјалните буџети** што е на врвот на листата во плановите за штедење воведени од државите членки за примарно да се осигураат финансиските пазари. Ресурсите на социјалните и здравствените сервисни служби и на организациите кои управуваат со социјални бенефити се намалени, па на тој начин, сервисните служби и организациите не се во можност да ги вршат нивните задачи. Конкретниот резултат е дека системите за социјална заштита имаат се помалку средства и ресурси за да ја играат својата улога во стабилизирање на ефектите од кризата. Според тоа, ситуацијата на добросостојба е доведена во прашање, иако треба да остане соодветен одговор во текот на воспоставување на општество на социјална кохезија и солидарност каде секој може да го најде сопственото место и да се развива.
- **Несигурност на работните места** (зголемување на работни места со скратено работно време, работни места на одреден период, привремено вработување итн.). Како резултат, да се има работно место денес не е гаранција против ризикот од сиромаштија.
- **Зголемување на невработеноста** благодарение на кризата повеќе ги засега младите лица, но и постарите работници во компаниите, жени, иселеници и лица со попреченост – истите лица кои веќе имаат потешкотии за пристап до пазарот на трудот, вклучително и обука и соодветни вештини.

Активности на ЕДФ - European Disability Forum

Од каде потребата за поголема мобилизација

Лицата со попреченост искусуваат различни бариери во социјалното и економското учество, од кои бариерите до вработување се особено проблематични. Уште повеќе, тие се соочуваат со бариери поврзани со предрасуди на сите нивоа и во сите сектори, вклучително и оние стереотипи во однос на претпоставен недостаток на компетенци или продуктивност.

Пристапот до квалитетно вработување и пристапни плати е предуслов за социјална кохезија и економска добросостојба. Со цел да се постигне социјално вклучување и да се зголеми стапката на вработеност на жените и мажите со попреченост, ЕКС и ЕДФ повикуваат на споделена одговорност на сите актери во општеството, вклучително и економските носители на одлуки:

- за да се обезбедат инвестиции во вклучено образование како и доживотно учење;
- соодветни мерки за социјална заштита и социјална сигурност кои, од една страна, гарантираат пристапни приходи за оние кои немаат пристап до пазарот на трудот, и од друга страна, обезбедуваат поддршка на семејствата кога е потребно;
- развитоци во однос на сервисни служби во местото на живеење и пристапност до добра и сервисни служби.

Дискусиите што се водеа за време на конференцијата покажаа дека сите организации учеснички ја чувствуваат потребата од продолжување и зајакнување на нивната соработка. Соработката треба да се развива во пет насоки со цел Унијата и државите членки да одат и повеќе од фазата на разговори за да се стигне до акција:

Првата насока се состои од вршење притисок врз европските, националните и локалните официјални лица да го имплементираат европското или меѓународното законодавство, како на пример Конвенцијата на ОН за правата на лица со попреченост, член 26 од Повелбата за основни социјални права на Договорот за функционирање на ЕУ, како и Европската социјална повелба од Советот на Европа; и да се следи како асоцијациите и социјалните партнери би биле вклучени – преку воведување на квалитативни и квантитативни показатели.

Втората насока е да се воведат силно и обврзувачко законодавство на европско и на национално ниво, особено во однос на пристапот до добра и сервисни служби од сите, особено од лицата со попреченост (соодветно домување и транспорт, слободни активности, култура, образование, вработување, социјални и локални сервисни служби, итн.); и да се имплементираат процедури за следење и евалуација на овие закони со цел да се оцени имплементацијата и ефикасноста.

Третата насока се состои од “законско обезбедување” на вакви сервисни служби кои на сите ќе им овозможат да ги уживаат своите основни социјални права. Тоа значи обезбедување дека тие не потпаѓаат на законодавството за “внатрешен пазар” преку влијание на “социјалната сервисна служба што ја обезбедуваат”, што би значело подложност на неправедна конкуренција од обезбедувачите на пазарот кои многу често ги побркуваат “најниската понуда” и “најлошиот изведувач”.

Четвртата насока се состои од развивање на сервисни служби и дури и структури за прием на соодветните нивоа во државите членки за да им се овозможи на лицата со попреченост да водат пристаен живот што подразбира да се има доволно загарантиран приход.

Петтата насока се однесува на финансирањето и е наменета да возвраќа на буџетските намалувања, особено на социјалните буџети.

Во однос на пристапот до вработување и особено на обука, двете организации се заложиле да го имплементираат договорот на Европските социјални партнери од 25-ти март 2010 “за инклузивен пазар на трудот” и да ги искористат сите можности тој да стане ефикасен.

Слично на тоа, стапката на учество на лицата со тешка попреченост на работни места е помалку од половина од таа на работниците без попреченост, сразмерот на жени со попреченост е дури и помал. ЕКС и ЕДФ ќе делуваат за подобрување на ситуацијата за вработување на млади лица и жени со попреченост, верувајќи дека тоа не е само прашање на социјална правда, туку и рентабилна стратегија во светло на намалување на работната сила поради демографската промена.

Соработката и дијалогот мора да продолжат и да се зајакнат

Дебатите на конференцијата покажаа дека и покрај одредениот развој од минатиот состанок, овие напредоци се постигнуваат многу постепено.

За да се постигне целта во однос на подобрување на пристапот до вработување и обука за лица со попреченост, и воопшто, да им се овозможи на овие лица и на нивните семејства да го живеат во целост својот живот, особено преку практикување на нивните основни права (здравје, образование, домување, транспорт, култура итн.) ЕКС и ЕДФ ја повториле својата намера за:

- продолжување на нивната соработка на европско ниво - особено преку состаноци и консултации со нивните соодветни секретаријати со цел периодично да се оценува постигнатиот напредок на овие цели;
- обезбедување на ефективна имплементација и на регионално и на локално ниво.

Лицата со попреченост и нивните организации како и социјалните партнери ја ставаат својата експертиза на располагање на работодавците и донесувачите на одлуки, за да ги поддржат во креирање на инклузивен и пристапен пазар на трудот, особено во обезбедување на разумно прилагодување за борба со дискриминацијата, како што е предвидено во Конвенцијата на ОН за правата на лица со попреченост, инвестирање во адекватни инфраструктури, во креирање на ефективна употреба на Европските фондови за постигнување на социјална кохезија и вклучување. Тие исто така се согласуваат, во продолжение на оваа Конференција, и како што напредува планот за попреченост, да се состанат со цел да ја оценат можноста од нови заеднички иницијативи.

Тие се убедени дека оваа заедничка и постојана мобилизација ќе ни помогне во патот за придвижување над теоретскиот домен на разговори и намери кон закони и права на кои лицата со попреченост имаат право.

Активности на Х.Е.Р.А.

Сексуално, репродуктивно здравје и права на лицата со попреченост

Лицата со попреченост како и другите луѓе имаат подеднакви очекувања за животно, образование и работа. Тие сакаат да работат, да имаат сојствен дом, да се социјализираат и сами да одржуваат социјални и сексуални врски. Возрасните лица со попреченост сакаат се она што и секој друг возрасен го сака во живото: да имаат приватен живот, да одлучуваат и да си го организираат начинот на живеење по сојствен избор.

Она што е потребно е да се обезбеди поинаков пристап и начин на давање на информации за да лицата со попреченост ги реализираат сопствените аспирации. Затоа е потребно да се обрне внимание на расположливите информации, образованието и емотивната и практичната помош соодветна на идентификуваните потреби на лицата со попреченост, што директно ќе има влијание на нивниот стадиум од животот, нивните искуства, сексуалноста, степенот на попреченост и сето тоа базирано на нивните верувања и вредности. (Политика за Сексуално, репродуктивно здравје и лица со попреченост).

Водени од нашата секојдневна пракса и идентификуваните потреби на лицата со попреченост, како и потребите на родителите и вработените во институциите кои работат/згрижуваат различни категории на лица со попреченост, одлучивме гласно да проговориме и реструктурирано да започнеме да работиме на темата сексуално, репродуктивно здравје и права на лицата со попреченост.

Како започнавме?

Во октомври 2009, двајца претставници (социјален работник и психолог) од Асоцијацијата за здравствена едукација и истражување Х.Е.Р.А., посетија тренинг за работа со лица со попреченост на темата сексуално, репродуктивно здравје и права. Тренингот беше реализиран според стандардите на Меѓународната Федерација за Планирано Родителство (МФПР), каде што Х.Е.Р.А. е полноправна членка. После овој тренинг, се мапираа институции и организации кои работат со лица со попреченост и се идентификуваа нивните целни групи и потребите кои ги имаат за работа на темата “Сексуално и репродуктивно здравје и права”. При тоа, забележано е дека сите ја имаат истата потреба од здобивање на стандарди и вештини за работа со лица со попреченост на темата.

Преку проект финансиран од страна на МФПР и Град Скопје Х.Е.Р.А. во октомври 2010 организираше тренинг за директори/ заменици директори и вработени во институции кои работат со лица со попреченост, претставници од невладин сектор и претставници од Министерството за труд и социјална политика. Целта беше да се сензитивизираат и да поттикнат активности во рамки на своите институции и организации за оваа тема.

Тренингот беше реализиран во Охрид, во октомври 2010 година. Беа присутни: претставник на Министерството за труд и социјална политика, претставници од ДСУ Партенија Зографски - Скопје, ДСУ Искра - Штип, ДСУ Наум Охридски - Скопје, Завод за рехабилитација на деца и младинци Топанско Поле - Скопје, невладин сектор: “Младински центар Сакам да знам - Х.Е.Р.А”, РЦПЛИП - ПОРАКА, “Порака Наша - Куманово”, “Порака Нова - Струга”, “Подај рака - Скопје”. Како тренери беа повикани

Марк Бреслин и Роисин Фланаган од Северна Ирска, експерти во областа кои работат повеќе од десет години и се позитивен модел и во МФПР во однос на реализација. По овој тренинг, се формираше Консултативна група која започна со работа за изготвување на политика за сексуално, репродуктивно здравје и права и лицата со попреченост.

По изготвувањето на политиката, во февруари 2011 година, се одржа јавен настан за промоција на истата. На промоцијата во својство на излагачи беа присутни професор Ристо Петров (Институт за дефектологија), Роберт Величковски (Министерство за здравство), Слободанка Лазова Здравковска (Министерство за труд и социјална политика), Владо Крстовски (РЦПЛИП - ПОРАКА) и Мила Царовска (Х.Е.Р.А.).

Јавниот настан беше посетен од голем број на родители, стручни лица (дефектолози, социјални работници, психолози, педагози) од институции и невладини организации кои работат со различни категории на лица со попреченост и на наша голема радост лица со различен тип на попреченост. Беше обезбеден и толкувач на знаковен јазик за да се овозможи следење на презентациите и дискусиите и на лицата со општетен слух. Презентациите и дискусиите се одвиваа во очекуваната насока и сите заедно се согласивме дека сексуалното и репродуктивното здравје е право кое секој треба да го ужива, но треба да се обезбедат и соодветни услови и соодветна поддршка за да тоа биде реалност и за лицата со попреченост.

Што е следно?

Во оваа насока е и нашата понатамошна работа, обука на кадар и родители за работа на темата сексуално и репродуктивно здравје и лица со попреченост.

Во следниве неколку месеци, одредена група на професионалци ќе бидат обучени за директна работа со клиенти според стандардите на Х.Е.Р.А. за советувања и едукации.

Социјални активности на дневниот центар - ПОРАКА Скопје

Посета на Концерт посветен на Тоше Проески

Една од целите во работата на дневните центри на РЦПЛИП – ПОРАКА е и активно учество во културно-општествениот живот на лицата со интелектуална попреченост во местото на живеење. Поаѓајќи од тоа, но истовремено водени и од големата љубов кон македонската легенда Тоше Проески, корисниците на дневниот центар – ПОРАКА Скопје присуствуваа на концертот по повод неговиот роденден кој се одржа во салата “Борис Трајковски”.

На концертот учествуваа реномирани ѕвезди од македонската музичка сцена, но и гости од соседните земји. Корисниците на дневниот центар уживаа и се веселеа во ритамот на музиката, и имаа можност уште еднаш да ги запеат песните на Тоше.

Соработка со Црвен Крст

ЦПЛИП – ПОРАКА Скопје има воспоставено долгогодишна, успешна соработка со Црвениот крст на Град Скопје. Во рамките на таа соработка, корисниците на дневниот центар – ПОРАКА Скопје и активисти на Црвениот крст на Општина Центар спроведоа уште една заедничка работилница во просториите на дневниот центар. Активностите на работилницата беа насочени кон изработка на честитки по повод празниците Свети Трифун и Свети Валентин.

Уште една активност ја покажува оваа успешна соработка. Имено, на иницијатива на активисти од Црвениот крст, а кои се ученици во основното училиште “Крум Тошев” била организирана забава со хуманитарен карактер. Собраните средства активистите ги донираа за потребите во работата во дневниот центар – ПОРАКА Скопје.

Посета на театарска претстава во СУГС “Никола Карев”

На 24.02.2011 година дел од корисниците на дневниот центар – ПОРАКА Скопје присуствуваа на манифестацијата која се одржа под мотото: “ПОРАКА: Отворете ги прозорците кон општина без дискриминација” која се одржа во СУГС “Никола Карев”, а ја организираа учесници во проектот на Британски Совет “Активни граѓани”. Програмата на овој настан беше составена од театарска претстава “Отворени прозорци” што ја напишаа и одиграа ученици од ова училиште и информативен дел на кој беше презентирани Законот за спречување и заштита од дискриминација.

Социјални активности на дневниот центар - ПОРАКА Скопје

Посета на лизгалиштето “Сансет”

Можноста да се спортува во зимскиот период е секогаш добредојдена, па затоа корисниците на дневниот центар ПОРАКА Скопје изминатите години рекреираа на скопското лизгалиште на Кале.

Оваа година дневниот центар – ПОРАКА Скопје воспостави соработка со лизгалиштето “Сансет” кое се наоѓа во општина Аеродром. Ваквата соработка овозможи корисниците на дневниот центар – ПОРАКА Скопје еднаш неделно да го посетуваат лизгалиштето, а со тоа и полесно да го совладуваат основните “чекори” на лизгалките.

“Градот и попреченоста - креирање на локални акциони планови за попреченост”

Реализирани работилници и јавна дебата во општина Радовиш

Републичкиот центар за поддршка на лица со интелектуална попреченост - ПОРАКА во периодот јануари - март 2011 година продолжи со реализација на активности за креирање на локален акционен план за попреченост во општина Радовиш.

Во четвртата фаза на програмата, РЦПЛИП - ПОРАКА одржа серија работилници, каде членовите на работната група работеа директно на креирање на локалниот акционен план. Притоа, членовите на работната група имаа можност да ги искористат стекнатите знаења од одржаните обуки.

Локалниот акционен план беше разработуван во согласност со меѓународниот документ “Агенда 22”, а врз основа на принципите зацртани во Конвенцијата на ОН за правата на лицата со попреченост. На работилниците, беа разгледувани приоритетите и потребите на лицата со попреченост првенствено во обласите кои се под надлежност на локалната самоуправа, но исто така и во областите кои не се сеуште децентрализирани, а во кои локалната заедница може да придонесе преку локални акции и преку лобирање до централна власт.

Во разработувањето на локалниот акционен план, членовите на работната група дадоа свој придонес во оформување на приоритетите и активностите. Притоа, се водеше сметка предложените активности во локалниот акционен план да бидат реални и изводливи, во согласност со ресурсите на локалната заедница. За секоја поединечна активност дефинирана е нејзината цел,

задача, одговорна институција за спроведување, временска рамка и извор на финансирање на активноста.

По циклусот на работилници, беше организирана презентација со јавна дебата за локалниот акционен план со советниците од Советот на Општина Радовиш, со претставници на институции и чинители. На овој настан, добиен е позитивен фидбек во однос на стратешкиот документ, како и конструктивни забелешки од учесниците.

Во следната фаза на програмата во општина Радовиш, планирано е отпочнување на постапка за доставување на предлог - локалниот акционен план до Советот на Општина Радовиш, кој на своја редовна седница ќе расправа по истиот.

Активности на локалните организации на РЦПЛИП - ПОРАКА**Активности на ЦПЛИП – ПОРАКА Радовиш****Хуманост на дело**

На ден 10.02.2011 година во Дневниот центар – ПОРАКА Радовиш не посети заменик генералниот директор на рудникот Бучим, г-дин Николајчо Николов. Поводот на оваа посета беше традиционалната определба неговиот роденден да го прослави со корисниците на дневниот центар.

На секој од корисниците им беа подарени финансиски средства и им се пружи можност самостојно да располагаат со нив изразувајќи ја сопствената желба за што ќе ги потрошат.

Кога се дарува во вистинско време, со отворено срце и душа подарокот има посебно значење.

Искрени честитки од сите нас за многу здравје и среќа и голема благодарност до г-дин Николов кој заслужено го носи епитетот на хуман човек и секогаш има слух за потребите на лицата со интелектуална попреченост.

Исто така, корисниците на дневниот центар – ПОРАКА Радовиш ги посети пејчаот Јордан Митев, кои им подари маички и компакт дискови со негова музика.

Преземен текст од “Вест”, 8-ми март 2011 година

Крвен тест за Даунов синдром

НИКОЗИЈА/ЛОНДОН (Ројтерс) - Наскоро бремените жени ќе може направат тестирање на крвта за да откријат дали нивните бебиња имаат шанса за заболување од Даунов синдром, наместо да прават ризични, инвазивни тестови, соопштија научниците.

Во истражувањето објавено во списанието “Нејчр медисин” истражувачите од Кипар велат дека тестот спроведен врз 40 бремени жени, кој подразбира анализа на крвта на жената при што се издвојуваат разликите во ДНК меѓу мајката и фетусот, покажал дека точно се предвидува кај кои фетуси постои ризик да се развие синдромот.

Филипос Пацалис, директорот на Институтот за неврологија и генетика од Кипар, кој го предводеше истражувањето, вели дека резултатите биле “навистина возбудливи” и дека тестот сега треба да се испита на поголем репрезентативен примерок од околу 1.000 бремености и дека за две години може да воведи промени во клиничката пракса.

“Сметаме дека можеме да го модифицираме овој тест и да го направиме многу полесен и поедноставен, и потоа ќе имаме готов производ кој ќе може да им го понудиме на клиниките”, изјави тој за “Ројтерс” од Никозија.

Дауновиот синдром е најчестата генетска причина за ментална ретардација и се случува кај едно од 700

живи новороденчиња ширум светот. Ризикот детето да развие Даунов синдром, што се случува кога кај детето се јавува има тризомија на хромозомот 21, односно наместо 2 има три хромозоми 21, нагло се зголемува колку што е постара мајката. Ризикот кај 40-годишни мајки е 16 пати поголем отколку кај 25-годишни.

Преземен текст од “24 часа здравје”, 26-ти февруари 2011 година

Емоциите бараат паралелен развој на интелигенцијата и на моториката

Пишува:
Кайџерина Миџре
Интервју со:
д-р Роза Андоначи-Ивановска

Децата со интелектуална попреченост поради недоволното зреење на мозочните структури, не можат да достигнат емотивна зрелост. Децата со сензорни оштетувања доцнат во емотивниот развој поради користење индиректни начини на спознавање на околината, а децата со телесни оштетувања немаат правилен развој на емоциите поради неможноста за рана тонусна комуникација со околината.

Емотивноста денес се перцепира како слабост на личноста кон случувањата во околината, односно потесната или пошироката социјална средина. Правилниот развој на емоциите е основа за развој на разбирањето и изборот на емоционалното изразување и однесување.

- Како родители, мора да имаме во предвид дека емотивниот развој подразбира наследност и стекнатост. Децата се раѓаат со одредени генетски предизпозиции за емоционален развој, како на пример невролошка надразливост, невролошко зреење, темперамент и хормонална конституција. Секако, детето е способно да учи, па така е важен и моделот од кој тоа учи. Средината претставува слика со која детето се обидува да се идентификува, преку имитација. И децата со пречки во развојот подлежат на истите теории и фази во развојот, ги поминуваат истите фази, со една особеност, можно е да се задржат подолг период на одредената фаза – рели Роза Андоначи-Ивановска, дефектолог во Посебното основно училиште за деца попречени во психичкиот развој “Д-р Златан Сремец”.

НЕПРАВИЛЕН ЕМОЦИОНАЛЕН РАЗВОЈ

Развојот на емоциите започнува уште во текот на бременоста. Првите емоции што се јавуваат се чувството на пријатност и на удобност и чувството на непријатност. Доенчето се чувствува пријатно кога е суво и најадено, стоплено и згрижено. Непријатните чувства се поврзани со глад и влажни пелени.

- Во овој период голема важност се топлината и сигурноста што ги нуди мајката, особено во текот на процесот на доење. Ова не значи дека децата кои не се доени не ја почувствувале топлината и сигурноста од мајката, но само ја истакнува важноста на мајката во квалитетниот емоционален развој на детето уште при првите контакти со топла преградка и со прилепеност кон мајчино тело – објаснува Андоначи-Ивановска.

Развојно гледано, веќе во третиот месец детето го открива ликот на мајката, па ја покажува и својата прва насмевка насочена кон неа. Емотивниот развој на едно дете е во тесна врска со состојбата на одредени мозочни структури, па, така, доколку постои оштетување или неразвиеност на овие мозочни структури, нема да добиеме правилен емоционален развој.

- Децата со пречки во развојот во основа немаат правилен емоционален развој. Овој развој бара развиени мозочни структури, добри сензори и добро зачувана моторика. Децата со интелектуална попреченост, на пример, поради недоволно зреење на мозочните структури, не можат да достигнат емоционална зрелост. Децата со сензорни оштетувања доцнат во емотивниот развој поради користење на индиректни начини за спознавање на околината, а децата со телесни оштетува-

ња немаат правилен развој на емоциите поради неможноста за рана тонусна комуникација со околината – додава Андоначи-Ивановска.

УРАМНОТЕЖЕН ПРОЦЕС

Емотивниот живот почнува да се развива по првата година од животот. Веќе во втората година детето си го дефинира своето постоење, ги диференцира своите чувства во зависност од односот на околината. Во третата и во четвртата година емоциите веќе се насочени кон членовите од семејството и се јавуваат првите еротски чувства, кои се манифестираат преку гледање, прашување и запознавање со гениталиите.

- Во петтата и во шесттата година емоциите се насочени надвор од семејниот круг - чувство на радост од социјални контакти и игри. Во раниот училишен период (до 11 години) се случуваат промени во социјалните контакти, т.е. почнуваат да се градат тајни. Се определува групна припадност и веќе социјалната средина се зема како пример за однесување. Овде опаѓа интересот за половите и за еротската љубопитност. Во пубертет (до 15 години) физичките промени на телото во голема мера влијаат врз емоционалниот развој. Ова е период на бурни емотивни промени, кои се должат на зреењето и паралелно навраќање на раните емотивни шеми од раната детска возраст. Во адолесценцијата се постигнува емоционална зрелост и дефинираност – вели Андоначи-Ивановска.

Имајќи предвид дека емотивниот развој бара паралелен развој на интелигенцијата и моториката, тој влијае врз нивниот развој. Ова е заемно урамнотежен процес каде што сите тие се надополнуваат меѓусебно.

- Важно е да се поттикнува емоционалниот развој на детето, со што индиректно се поттикнува и интелектуалниот, социјалниот, и моторниот развој. Ова ни укажува на проблемите на кои би наишле ако го следиме емотивниот развој кај децата со пречки во развојот. Децата кои немаат урамнотежен развој на овие структури ќе покажат различни состојби како што се емотивна незрелост, споредено со очекувањата за соодветната возраст: паратонија, т.е. неможноста за волево отпуштање на мускулите, односно постоење постојана напнатост и згрченост на телото; сикинезии (појава на неволеви придружни движења при изведување наложени активности), инфантилност во однесувањето и ставовите; несоодветно емотивно изразување во одредени социјални ситуации. Емотивната незрелост не се среќава само кај деца со пречки во развојот. Таа може да биде резултат на нестимулативна социјална средина, односно да се сретне кај деца израснати покрај емотивно крути (блокирани) мајки – вели Андоначи-Ивановска.

Наша Страница

Одбележување на Денот на пролетта

Во рамки на традиционалното одбележување на Денот на пролетта и екологијата, на 19.03.2011 година, Секторот за заштита на животната средина и природата при Град Скопје, под покровителство на Градоначалникот г-дин Коце Трајановски, организираше голем еко хепенинг во Зоолошката градина. На манифестацијата присуствуваа голем број посетители, меѓу кои и корисниците на дневниот центар – ПОРАКА Скопје.

Програмата се состоеше од: настап на Градскиот дувачки оркестар, настап на фолклорната група од Детскиот културен центар Карпош, засадување на цветна алеа и листопадни и зимзелени садници, час по зоологија за ученици од четири средни училишта во Скопје, креативна работилница и прошетка низ Зоолошката градина.

Корисниците на дневниот центар ПОРАКА – Скопје зедоа активно учество на оваа манифестација засадувајќи една цветна алеа во Зоолошката градина и учествуваа во креативна работилница каде што изработија заеднички цртеж на тема “екологија и животна средина”.